

Comparative Analysis of U.S. Oil Sanctions Against Iran and Russia

Seyed Yahya Alavi¹, Vahid Aghaei Ekrami^{2✉}, Homayon Khalili³

1. Assistant Professor, Imam Hossein Comprehensive University, Tehran, Iran. E-mail: sy.alavi@chmail.com
2. Corresponding Author, Master's Student in Islamic Studies and Economics, Faculty of Resistance Economy, Imam Hossein Comprehensive University, Tehran, Iran. E-mail: v.a.ekrami2000@gmail.com
3. Master's Student in Islamic Studies and Economics, Faculty of Resistance Economy, Imam Hossein Comprehensive University, Tehran, Iran. E-mail: khalilihomayon@gmail.com

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:**Received:** 04 Nov 2024**Received in revised form:** 05 May 2025**Accepted:** 07 Jul 2025**Published online:** 20 Feb 2026**Keywords:**Oil Sanction,
Unilateral sanctions of the
United States,
Energy Sector,
Iran,
Russia.

U.S. oil sanctions against Iran and Russia, as part of the broader foreign policy strategies of the United States, have had differing impacts on the economies of these two countries. This article aimed to identify the similarities and differences between U.S.-imposed oil sanctions—both primary and secondary—against Iran and Russia. Using thematic analysis and the MAXQDA software, this study conducts a comparative analysis of U.S. oil sanctions targeting Iran and Russia. The findings indicated that although oil sanctions against Iran and Russia pursue similar overarching objectives, they differ significantly in terms of their intensity and scope. According to one of the key findings, while both countries have been subjected to “asset-freeze” sanctions in various cases and for different reasons, the asset-freeze sanctions imposed on Iran have been far more severe and extensive. For example, the National Iranian Oil Company is subject to asset-freeze sanctions, whereas Russia’s largest oil company, Rosneft, has not yet faced such sanctions. The experiences derived from sanctions, considering the anti-sanctions infrastructures in Iran and Russia, underscore the necessity of establishing structured cooperation to utilize mutual capacities. Such cooperation can prevent negative competition between the two countries in addressing sanctions and contribute to increasing efficiency and success in overcoming sanctions imposed on both countries.

Cite this article: Alavi, S. Y., Aghaei Ekrami, V., Khalili, H. (2026). Comparative Analysis of U.S. Oil Sanctions Against Iran and Russia. *International Political Economy Studies*, 8 (2), 63-84. <http://doi.org/10.22126/ipes.2026.11973.1736> (in Persian).

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22126/ipes.2026.11973.1736>

Publisher: Razi University

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

1. Introduction

In recent decades, the Islamic Republic of Iran and Russia—two influential players in the global energy market—have become targets of U.S. oil sanctions. These sanctions, imposed for various reasons including the deliberate weakening of both nations' economies, have resulted in significant geopolitical and economic repercussions for the countries involved as well as for the international system. Given that oil remains one of the most influential and vital components of the global economy, this article examines the sanctions imposed on two of the largest oil-producing and exporting nations.

2. Conceptual Framework

Economic sanctions refer to non-military measures imposed by one country that adversely affect the transfer of goods, services, or financial assets to a specific foreign nation. The goal of these sanctions is either to warn or punish that nation, or to compel it to conform to certain political goals, or to signal the sanctioning country's disapproval of its actions and behavior. Sanctions serve as an instrument for achieving political goals in the international arena. The economic lifeblood of nations is facilitated by their economic relationships with other countries, and this interdependence has led to the emergence of economic sanctions as a strategic tool. Oil sanctions, in particular, can be broadly classified by subject into two general categories: trade-related and financial sanctions. Trade-related sanctions consist of two primary types: sanctions on purchases (imports) and sanctions on sales (exports and re-exports). Financial sanctions, on the other hand, include measures affecting banking transactions, insurance, and related financial activities. Furthermore, economic sanctions can be categorized based on the level of cooperation among the sanctioning countries into three groups: comprehensive, multilateral, and unilateral sanctions.

3. Methodology

The research method employed in this article is thematic analysis. Thematic analysis is a method used to identify, analyze, and determine patterns within qualitative data. It is a common, flexible, and easily learnable approach with a fundamental and systematic process that can be applied across most qualitative research methods. One of its key features is its suitability for highlighting similarities and differences within data sets. The data used in this study include U.S. congressional legislation and presidential executive orders up to May 2024 that relate to oil and oil-related sanctions. These documents were identified and separated from other sources using English keywords related to oil, such as "Oil," "Petroleum," and "Energy." The required documents were extracted from the website of the U.S. Office of Foreign Assets Control (OFAC). MAXQDA software was used in this study for coding, data analysis, and the extraction of the conceptual model.

4. Results & Discussion

In the realm of primary sanctions, although U.S. oil sanctions against Iran and Russia are similar and identical across four areas— 1-the export of goods, services, and technology to the oil sector; 2- the importation of oil and petroleum products; 3- investment; and 4- financing—the scope and severity of asset freezes against oil companies are considerably greater for Iran than for Russia. While all Iranian oil companies—especially state-owned enterprises such as the National Iranian Oil Company (NIOC), NICO, and those involved in shipping, refining, and distribution—are subject to asset freeze sanctions, major Russian oil companies are not even included in such measures. The disparity between the two countries is even more pronounced in the domain of secondary sanctions. The sale of goods, equipment, and technology to the oil sectors of both Iran and Russia is uniformly subject to U.S. secondary sanctions. Moreover, transactions with Iranian and Russian oil companies

listed on the blacklist or the Specially Designated Nationals (SDN) list also fall under these secondary measures. However, in other sanction categories, there is a significant difference between Iran and Russia. Unlike Iran, where the entire energy sector is targeted by secondary sanctions, Russia's energy sector is not subject to such measures. U.S. secondary sanctions collectively target transactions by foreign third-party companies and banks in the areas of exploration, production, and extraction of oil in both countries. Furthermore, Iran's secondary sanctions are not confined to these three areas; they also encompass downstream industries and the refining sector.

5. Conclusions & Suggestions

Despite the considerable similarity between the oil sanctions imposed on both countries, the severity and scope of the sanctions against Iran are greater than those against Russia. This difference arises from divergent targeting goals. The goal of Iran's oil sanctions is to eliminate and nullify its revenue generation, whereas in the case of Russia, the goal is to reduce its oil production capacity and diminish its income. This disparity in sanctions can influence the manner in which the two countries cooperate to circumvent them. For instance, instead of engaging in counterproductive competition by offering discounts to undisclosed oil buyers, Iran and Russia could collaborate, given that Russian oil sanctions and shipping measures are less severe, and Iranian oil could be exported by Russia. Conversely, due to the distinct sanctions imposed by the European Union on Russian gas imports, Russian gas could be sold through Iran, which would serve as a regional hub in the Persian Gulf countries. Clearly, achieving this objective requires establishing an appropriate framework to guide and facilitate bilateral cooperation in countering the sanctions.

Ethical Considerations

Not applicable

Funding

Not applicable

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

دانشگاه رازی

ISSN: 2676-587X

مقایسه تطبیقی تحریم‌های نفتی آمریکا علیه ایران و روسیه

سید یحیی علوی^۱ و وحید آقای اکرامی^۲ | همایون خلیلی^۳۱. استادیار دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران. رایانامه: sy.alavi@chmail.com۲. نویسنده مسئول، کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و اقتصاد، دانشکده اقتصاد مقاومتی، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران. رایانامه: v.a.ekrami2000@gmail.com۳. کارشناسی ارشد پیوسته معارف اسلامی و اقتصاد، دانشکده اقتصاد مقاومتی، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران. رایانامه: khalilihomayon@gmail.com

چکیده

اطلاعات مقاله

تحریم‌های نفتی آمریکا علیه ایران و روسیه به‌عنوان بخشی از راهبردهای کلان سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا، تأثیرات متفاوتی بر اقتصاد این دو کشور داشته است. هدف این مقاله شناسایی شباهت‌ها و تفاوت‌های تحریم‌های نفتی اعمال شده توسط آمریکا، به دو صورت تحریم‌های اولیه و ثانویه، علیه این دو کشور است. این مقاله، با استفاده از روش تحلیل مضمون و نرم‌افزار مکس کیودا، به مقایسه تطبیقی تحریم‌های نفتی ایالات متحده آمریکا علیه ایران و روسیه می‌پردازد. این مقاله نشان می‌دهد که اگرچه تحریم‌های نفتی علیه ایران و روسیه در اهداف کلی مشابه هستند، اما از نظر شدت و دامنه تحریم، تفاوت‌های قابل توجهی دارند. طبق یکی از نتایج به‌دست‌آمده، اگرچه دو کشور در موارد مختلف و به دلایل متنوع، تحریم «توقیف دارایی» شده‌اند، اما تحریم‌های «توقیف دارایی» اعمال شده علیه ایران به‌مراتب شدیدتر و گسترده‌تر بوده است. برای مثال، شرکت ملی نفت ایران، تحت تحریم‌های توقیف دارایی قرار دارد، در حالی که بزرگ‌ترین شرکت نفتی روسیه، «روسنفت»، هنوز با چنین تحریم‌هایی مواجه نشده است. تجارب حاصل از تحریم‌ها با توجه به زیرساخت‌های مقابله با تحریم در دو کشور ایران و روسیه، ایجاب می‌کند تا همکاری مشترک برای استفاده از ظرفیت‌های متقابل، ذیل ساختار منسجم فراهم شود. این همکاری می‌تواند از رقابت منفی دو کشور در موضوع مقابله با تحریم‌ها جلوگیری کند و به افزایش بهره‌وری و موفقیت در شکست تحریم‌های هردو کشور کمک کند.

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۸/۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۰/۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۲۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۲/۱

کلیدواژه‌ها:

تحریم نفتی،
تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا،
بخش انرژی،
روسیه،
ایران.استناد: علوی، سید یحیی؛ آقای اکرامی، وحید؛ خلیلی، همایون (۱۴۰۴). مقایسه تطبیقی تحریم‌های نفتی آمریکا علیه ایران و روسیه. *مطالعات اقتصاد سیاسی*<http://doi.org/10.22126/ipes.2026.11973.1736> ۸۴-۶۳ (۲) ۸

ناشر: دانشگاه رازی

© نویسندگان
DOI: <http://doi.org/10.22126/ipes.2026.11973.1736>

مقدمه

تحریم‌های اقتصادی به معنای اقدامات غیرنظامی یک کشور است که تأثیر نامطلوبی بر انتقال کالا، خدمات یا دارایی‌های مالی به یک کشور خارجی خاص می‌گذارد و هدف از برقراری آن، تنبیه یا مجازات آن کشور یا وادار ساختن آن به تطبیق خود با اهداف سیاسی یا بیان ناخرسندی کشور تحریم‌کننده از اقدامات و رفتارهای کشور هدف تحریم است. تحریم وسیله‌ای برای تحقق اهداف سیاسی کشورها در عرصه بین‌المللی است. حیات اقتصادی کشورها در رابطه اقتصادی با کشورهای دیگر بوده و وابستگی اقتصادی کشورها به یکدیگر باعث پیدایش ابزار تحریم اقتصادی شده است. گرچه در قرن‌های گذشته تحریم بیشتر به‌عنوان جزئی فرعی از سیاست بین‌الملل تلقی می‌شد، اما در حال حاضر تحریم به‌عنوان محور جنگ اقتصادی به بخش اصلی و جایگزین جنگ نظامی در سیاست و امنیت بین‌الملل تبدیل شده است. در دهه‌های اخیر، جمهوری اسلامی ایران و روسیه، دو کشور تأثیرگذار در بازار جهانی انرژی، هدف تحریم‌های نفتی ایالات متحده آمریکا قرار گرفته‌اند.

این تحریم‌ها که به دلایل مختلف، از جمله تضعیف اقتصاد دو کشور صورت گرفته است، پیامدهای ژئوپلیتیکی و اقتصادی قابل تأملی برای هر دو کشور و نظام بین‌الملل به همراه داشته است. اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش، از چند جنبه قابل تبیین است. نخست، شناخت دقیق ماهیت، ابعاد و سازوکار تحریم‌های نفتی آمریکا، می‌تواند به درک عمیق‌تر از اهداف و استراتژی‌های آمریکا منجر شود. این شناخت، زمینه‌ساز تدوین استراتژی‌های کارآمدتر برای مقابله با تحریم‌ها و کاهش اثرات منفی آن‌ها بر اقتصاد ملی خواهد بود. دوم، با به توجه تأثیرگذاری قابل توجه درآمدهای نفتی در تنظیم بودجه کشور، بر اهمیت این موضوع افزوده است. سوم، ضرورت تحلیل تطبیقی برای شناسایی الگوهای تحریمی، مثلاً تحریم‌های نفتی اعمال شده علیه ایران و روسیه، هرچند در ظاهر مشابه‌اند، اما در عمق تفاوت‌های مهمی دارند که با توجه به ساختار اقتصادی، روابط بین‌المللی و موقعیت ژئوپلیتیکی این دو کشور تنظیم شده است.

تحلیل تطبیقی این تحریم‌ها می‌تواند به درک بهتر از الگوهای رفتاری ایالات متحده آمریکا در مواجهه با کشورهای مختلف کمک کند. استخراج شباهت‌ها و تفاوت‌های تحریم‌های اعمال شده آمریکا علیه ایران و روسیه، از منظر نظری مفید و یک گام در توسعه دانش اقتصاد تحریم است. شناخت نقاط مشترک و تفاوت تحریم‌های ایران و روسیه از منظر کاربردی و عملی، در اتخاذ سیاست‌ها برای تنظیم روابط و راهبردهای مقابله با تحریم الزامی است. با بررسی و شناخت دقیق این تحریم‌ها، پاسخ به سؤالاتی مثل «چه تحریم‌هایی و به چه شکلی علیه بخش نفت ایران اعمال شده است؟» و یا «تفاوت تحریم‌های اعمال شده علیه روسیه نسبت به ایران چیست و با چه اهدافی انجام شده است؟» را می‌توان به‌صورت دقیق بیان کرد. در این مقاله پس از بخش مقدمه و پیشینه پژوهش، با ارائه توضیحاتی کلی درباره تحریم‌های اقتصادی و انواع آن در بخش چارچوب نظری بررسی می‌شود. در بخش‌های بعدی، پس از بیان روش پژوهش، یافته‌های این مقاله به تفصیل مورد بررسی قرار می‌گیرد و در بخش پایانی نیز این نتایج، جمع‌بندی می‌شود.

پیشینه پژوهش

در اغلب پژوهش‌های داخلی انجام شده در حوزه تحریم در سال‌های اخیر، با دید کلی، نسبت به ابعاد «حقوقی» و «سیاسی» تحریم‌ها پرداخته شده است که محور اکثر این پژوهش‌ها، تحریم‌های اعمال شده علیه ایران است. البته پژوهش‌هایی نیز به ابعاد «اقتصادی» تحریم‌ها و «اثرات تحریم بر کشورهای تحریم‌کننده» نیز پرداخته‌اند. با این وجود هنوز مقاله‌ای در خصوص شناخت دقیق و موشکافانه تحریم‌های روسیه در حوزه نفتی و همچنین تحریم‌های نفتی ایران و مقایسه‌ای کاربردی بین تحریم‌های اعمال شده علیه ایران و روسیه یافت نشده است. این تحقیق تلاش دارد تا برای اولین بار گامی در این زمینه بردارد. درگاهی و خوارزمی (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «مطالعه حمل و نقل بین‌المللی دریایی در زمان تحریم‌های بین‌المللی علیه جمهوری اسلامی ایران با رویکرد قواعد و قوانین اینکوترمز» به روش توصیفی و تحلیلی به حمل و نقل تجارت دریایی ایران در زمان تحریم‌ها پرداخته‌اند. یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد با توجه به اینکه حجم قابل توجهی از تجارت ایران با سایر کشورها (از جمله صادرات نفت و فرآورده‌های آن) از طریق دریا است، بخش کشتیرانی ایران جزو اهداف اصلی تحریم‌ها بوده

است و این تحریم‌ها اثراتی چون افزایش هزینه‌های حمل و نقل، محدودیت در بیمه کشتی‌ها و ... را داشته است. منظور و سیدحسین‌زاده یزدی (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی اثرات تحریم‌های نفتی، مالی و بازرگانی بر متغیرهای کلان اقتصاد ایران»، با استفاده از الگوی خودرگرسیون برداری ساختاری، به بررسی ارتباط اثر تحریم‌های نفتی بر متغیرهای اقتصادی پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که ضعف اقتصاد ایران هم در کوتاه‌مدت و هم در بلندمدت، در اثر شوک‌های حاصل از نرخ ارز بوده است، به طوری که تکیه شدید به دریافت‌های ارزی حاصل از فروش نفت، به شدت اقتصاد ایران را تحت تأثیر قرار داده است.

فدوی و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی چالش‌ها و فرصت‌های تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده آمریکا در قبال ایران (با تأکید بر دوره ۱۴۰۲-۱۳۶۷)» چالش‌ها و فرصت‌های تحریم‌های اعمال شده علیه ایران را بررسی کرده‌اند. طبق نتایج این مقاله، تحریم‌ها باعث عدم دسترسی ایران به فناوری‌های پیشرفته حوزه نفت و گاز شده است و روند توسعه زیرساخت‌های نفتی و گاز ایران را با مشکلاتی روبه‌رو کرده است.

رضوی و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان «اثرات قوانین تحریمی ایالات متحده آمریکا بر تجارت نفت میان ایران و چین» نشان داده‌اند که شرکت‌های غیردولتی چین (پالایشگران مستقل)، خریداران اصلی نفت خام تحریمی کشورهای ایران، روسیه و ونزوئلا هستند و شرکت‌های نفتی دولتی چین، به دلیل آسیب‌پذیری در برابر قواعد تحریمی، رغبت چندانی برای خرید نفت ایران ندارند.

ملکی و شکر (۱۴۰۳) در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر امنیت انرژی روسیه» که با کمی‌سازی اثرات تحریم‌ها علیه روسیه، به مقایسه آن بین سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۲۲ پرداخته‌اند. بر این اساس، نتایج نشان‌دهنده عدم تأثیر تحریم‌های سال ۲۰۱۴ بر امنیت انرژی روسیه است که دلیل آن را باید در ماهیت تحریم و کنش متقابل روسیه جست‌وجو کرد؛ اما اثر تحریم‌های ۲۰۲۲ بر امنیت انرژی روسیه و جهت‌گیری راهبردی آن در شرایط اضطرار مؤثر بوده است.

تیموفیو (۲۰۲۳) در مقاله‌ای با عنوان «کنگره آمریکا و سیاست تحریم‌ها»، در ۵۳۹ لایحه کنگره از سال ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۳، عواملی مثل اهداف تحریم‌ها، محرک‌های سیاسی برای محدودیت‌های پیشنهادی، اقدامات پیشنهادی و کنش‌های حزبی و ... را بررسی کرده است. طبق یافته‌های این مقاله، در موارد همپوشانی بین کنگره و دولت، کنگره دولت آمریکا را در مسائل خاصی محدود می‌کند. در این مقاله اشاره می‌شود که جمهوری‌خواهان در تحریم‌های ایران فعالانه عمل می‌کنند اما در ارتباط با تحریم‌های روسیه هر دو حزب متمرکز بر این موضوع هستند.

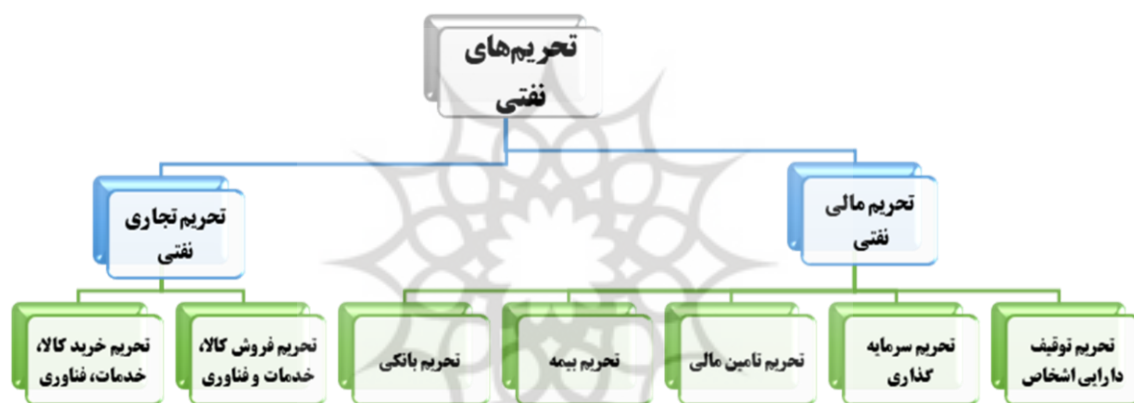
هیلگنستاک و همکاران (۲۰۲۳) در مقاله‌ای با موضوع «تشدید تحریم‌های مالی علیه روسیه» بر تأثیر و اثربخشی تحریم‌های مالی اعمال شده بر روسیه، به‌ویژه در رابطه با صادرات انرژی آن، متمرکز شده است. بر اساس نتایج، تحریم‌های اعمال شده علیه روسیه علی‌الخصوص تحریم سقف قیمت نفت، بر میزان درآمد حاصل از صادرات تأثیرگذار بوده است. شواهد بسیاری نشان‌دهنده کم اثر کردن تحریم‌ها توسط روسیه به روش‌های مختلف است.

گلینسکایا (۲۰۲۴) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی تأثیر تحریم‌های ضد روسیه بر صنعت نفت و گاز داخلی روسیه: موانع و چشم‌اندازها» با روش تحلیلی به موضوعاتی مثل توسعه صنعت نفت روسیه، صادرات انرژی روسیه و ... پرداخته است. طبق این مقاله، صنعت نفت و گاز برای اقتصاد روسیه حیاتی است و به‌طور قابل توجهی تحت تأثیر تحریم‌های غربی قرار گرفته که شرایط عملیاتی و نیازهای بازار آن را تغییر داده است. این مقاله نشان می‌دهد که علی‌رغم تحریم‌ها، بخش نفت و گاز روسیه با توسعه زیرساخت‌های جدید، لجستیک و فروش، از جمله ساخت خطوط لوله جدید و فعالیت در بازارهای آسیا، سازگار است.

آندراده و همکاران (۲۰۲۵) در مقاله‌ای با عنوان «تجارت نفت روسیه در مواجهه با تحریم‌های اقتصادی» به بررسی تأثیر تحریم‌های اقتصادی پس از جنگ اوکراین بر تجارت نفت روسیه پرداخته و با استفاده از مدل تصمیم‌گیری فازی، فرآیند انتخاب بهینه نفت خام برای پالایشگاه‌ها را تحلیل کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که با وجود تحریم‌ها، نفت «Urals» روسیه همچنان از نظر اقتصادی رقابتی است و روسیه با انتقال صادرات خود به بازارهای آسیایی (چین، هند و ترکیه) توانسته اثر تحریم‌ها را کاهش دهد.

چارچوب مفهومی

تحریم‌های اقتصادی مرتبط با نفت را می‌توان بر اساس موضوع در یک تقسیم‌بندی کلی به دو گروه کلی تجاری و مالی تقسیم نمود (بسلر و همکاران، ۲۰۰۴: ۶۳). تحریم‌های تجاری شامل دو دسته بزرگ تحریم خرید (واردات) و تحریم فروش (صادرات و صادرات مجدد) است که می‌تواند از یک یا چند کالای مشخص تا تمامی انواع کالا را دربرگیرد. به‌طور معمول در مقررات تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا، وضعیت حداکثری (تمامی انواع کالا در کنار خدمات و فناوری) درج می‌شود تا تمامی انواع فعالیت‌های تجاری را شامل شود. تحریم‌های مالی به ۵ حوزه بانک، بیمه، بازار سرمایه، سرمایه‌گذاری و توقیف دارایی تقسیم می‌شود. تحریم توقیف دارایی قدمت بیشتری نسبت به سایر انواع تحریم‌های مالی دارد و علیه یک یا چند شخص حقیقی یا حقوقی یا دولت هدف اعمال می‌شود. در مقررات تحریم وزارت خزانه‌داری آمریکا، معمولاً عبارت انسداد دارایی به قلمرو آمریکا محدود نمی‌شود و به دامنه اموال در کنترل اشخاص آمریکایی نیز تسری می‌یابد. به این ترتیب بانک‌ها و شرکت‌های خارجی و چندملیتی که تحت کنترل و مدیریت اشخاص آمریکایی قرار دارند، باید این نوع از تحریم‌ها را حتی در خارج از قلمرو آمریکا اجرا کنند. بر اساس این دسته‌بندی می‌توان تحریم‌های اقتصادی مرتبط با نفت را به موارد زیر (شکل ۱) دسته‌بندی نمود:

شکل ۱. دسته‌بندی انواع تحریم‌ها

تحریم‌های اقتصادی افزون بر تقسیم‌بندی بر اساس موضوع، از نظر همکاری تحریم‌کنندگان به سه گروه همه‌جانبه، چندجانبه و یک‌جانبه تقسیم می‌شود (هافباثر و همکاران، ۲۰۰۷: ۵۹). مصداق تحریم‌های همه‌جانبه را می‌توان در تحریم‌های مصوب شورای امنیت سازمان ملل تصور نمود. تحریم‌های یک‌جانبه به دو نوع اولیه و ثانویه تقسیم می‌شود. تحریم‌های اولیه به‌منظور قطع ارتباط کشور تحریم‌کننده و کشور هدف است. تحریم‌های ثانویه موجب اعمال تحریم‌های اولیه فراتر از کشور تحریم‌کننده است. تحریم‌های اولیه صرفاً اهداف را در قلمرو آمریکا زیر ضربه قرار می‌دهد و اجباری برای تغییر رفتار و معاملات اقتصادی کشور هدف با سایر کشورها ندارد، اما تحریم‌های ثانویه، اشخاص و کشورهای ثالث را به‌دلیل ارتباط اقتصادی با کشور هدف، زیر ضربه قرار می‌دهد و از این جهت شدت و ابعاد بسیار وسیع‌تری از تحریم‌های اولیه دارد.

تحریم‌های ثانویه یا فراسرزمینی مالی بانکی، به‌دلیل جهان‌روا بودن دلار و وابستگی بانک‌های اکثر کشورها به نظام پرداخت دلار، قدرت بالاتری نسبت به سایر تحریم‌ها از جهت تأثیرگذاری بر کشورها و اشخاص ثالث هدف دارد و این باعث می‌شود تا تحریم‌های یک‌جانبه ثانویه عملاً به‌مثابه تحریم‌های همه‌جانبه در اکثر کشورها اجرایی شود. در تحریم‌های ثانویه، کشور تحریم‌کننده از اهرم‌های اقتصادی خود برای فشار به کشور ثالث استفاده می‌کند تا تحریم‌های مدنظر را علیه کشور هدف را اعمال کند. این تحریم به‌صورت غیر مستقیم عمل می‌کند و در صورت تبعیت کشور ثالث موجب اعمال تحریم، فراتر از سرزمین کشور تحریم‌کننده می‌شود که به آن تحریم فراسرزمینی^۱ نیز می‌گویند (میر، ۲۰۰۹: ۹۰۸).

با ابداع تحریم‌های ثانویه مالی علیه ایران در سال ۲۰۱۰ و امید سیاست‌گذاران آمریکایی به موفقیت این نوع تحریم، به‌کارگیری تحریم‌های یک‌جانبه در سیاست خارجی آمریکا جهش یافت تا جایی که در دو دهه اخیر تحریم‌های آمریکا ۹۰۰

درصد افزایش یافته است (دانشگاه جان هاپکینز، ۲۰۲۴). در حال حاضر برنامه‌های تحریمی آمریکا در سایت وزارت خزانه‌داری آمریکا در دو بخش موضوعات تحریمی و بخش کشورهای هدف تحریم، تفکیک شده است. در بخش کشورها بیش از ۲۰ کشور شامل افغانستان، بالکان، بلاروس، میانمار، آفریقای مرکزی، چین، روسیه، کره شمالی، کوبا، سودان، کنگو، اتیوپی، ایران، عراق، لبنان، لیبی، کره شمالی، سومالی، سودان جنوبی، ونزوئلا، فلسطین و یمن تحت تحریم کلی یا جزئی قرار دارند.

روش پژوهش

روش پژوهشی استفاده‌شده در این مقاله، «تحلیل مضمون» است که از جمله روش‌های ساده و کارآمد تحلیل کیفی است. «تحلیل مضمون یا تحلیل تماتیک»، روشی برای «شناخت، تحلیل و تعیین الگوها» در داده‌های کیفی موجود است (محمدپور، ۱۳۹۲؛ گست و مک کوپین، ۲۰۱۲؛ کلارک و براون، ۲۰۰۶). این روش، روشی رایج، منعطف، قابل یادگیری سریع و دارای فرایندی پایه و قابل استفاده در اکثر روش‌های کیفی است. از ویژگی‌های این روش می‌توان به مناسب بودن آن برای برجسته‌سازی شباهت‌ها و تفاوت‌ها در مجموعه داده‌ها اشاره کرد. نظر به اهمیت تحلیل یافته‌ها در پژوهش تحلیل تماتیک و اقدامات رفت و برگشتی در طول داده‌ها برای شناسایی تم‌ها، داده‌های جمع‌آوری‌شده مورد بازنگری و کدگذاری تا رسیدن به مضامین اصلی صورت می‌گیرد. در این روش با تأکید بر غوطه‌وری و بازنگری در داده‌ها برای شکل‌دهی تم‌های اصلی و فرعی و در نهایت یک مدل نظری از مجموع تم‌ها ساخته می‌شود (قاسمی، ۱۴۰۰).

هدف نوشتار پیش رو مقایسه تحریم‌های نفتی ایران و روسیه است و برای دستیابی به این هدف از روش تحلیل مضمون با رویکرد کینگ و هاروکز استفاده شده است. در الگوی کینگ و هاروکز مرحله نخست «کدگذاری توصیفی یا تحلیل متن با مطالعه مکرر داده‌ها» است. در مرحله دوم این الگو «کدگذاری تفسیری یا تفسیر متن با کدها» صورت می‌گیرد. گام پایانی آن یا «یکپارچه‌سازی» به مرتب کردن کدها در قالب مضامین می‌پردازد (قاسمی، ۱۴۰۰: ۳۷۸). داده‌های مورد استفاده در این مقاله، شامل قوانین مصوب کنگره آمریکا و دستورات اجرایی رئیس‌جمهور این کشور تا ماه می سال ۲۰۲۴ است که تحریم‌های نفتی و مرتبط با نفت را شامل می‌شوند و با کلیدواژه‌های انگلیسی مربوط به نفت مثل «Oil» و «Petroleum» و «Energy» از سایر منابع جدا شده‌اند. اسناد مورد نیاز مقاله از وبسایت دفتر کنترل دارایی‌های خارجی آمریکا^۱ استخراج شده است. این دفتر از زیرمجموعه‌های وزارت خزانه‌داری آمریکا محسوب می‌شود و وظیفه اعمال تحریم‌های تعریف‌شده توسط دولت آمریکا یا نهادهای بین‌المللی را از طریق جمع‌آوری اطلاعات تجاری و مالی و نظارت بر مبادلات اقتصادی بر عهده دارد. در این مقاله برای کدگذاری، تحلیل داده‌ها و استخراج مدل مفهومی، از نرم‌افزار مکس کیودا^۲ استفاده شده است. در جدول ۱، اسناد اصلی به‌کاررفته در این مقاله درج شده است.

جدول ۱. اسناد به‌کاررفته برای انجام پژوهش

قوانین مصوب کنگره آمریکا	
قانون حمایت از آزادی اوکراین ۲۰۱۴	Ukraine Freedom Support Act of 2014 (UFSA)
قانون حمایت از حاکمیت، یکپارچگی، دموکراسی و ثبات اقتصادی اوکراین	Support for Sovereignty, Integrity, Democracy, and Economic Stability of Ukraine of 2014 (SSIDES)
قانون مقابله با دشمنان آمریکا از طریق تحریم‌ها	Countering America's Adversaries Through Sanctions Act, PL115-44 (CAATSA)
قانون تحریم‌های جامع، پاسخگویی منع سرمایه‌گذاری در ایران ۲۰۱۰	Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act of 2010 (CISADA)
قانون تحریم‌های ایران ۱۹۹۶	Iran Sanctions Act of 1996 (ISA)
قانون کاهش تهدید ایران و حقوق بشر سوریه ۲۰۱۲	Iran Threat Reduction and Syria Human Rights Act of 2012 (TRA)

ادامه جدول ۱. اسناد به کاررفته برای انجام پژوهش

قوانین مصوب کنگره آمریکا
قانون مجوز دفاع ملی سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳
National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012 and 2013 (NDAA)
قانون حفاظت از امنیت انرژی اروپا ۲۰۱۹
Protecting Europe's Energy Security Act of 2019 (PEESA)
دستورهای اجرایی رئیس‌جمهور آمریکا و الحاقیه‌ها (متمم‌های ابلاغی خزانه‌داری آمریکا)
دستورهای اجرایی ۱۲۹۵۷، ۱۲۶۱۳، ۱۳۵۹۹، ۱۳۶۲۲، ۱۳۶۶۰، ۱۳۶۶۱، ۱۳۶۶۲، ۱۳۸۴۹، ۱۴۰۳۹، ۱۴۰۶۶، ۱۴۰۷۱
متمم ۲ و ۴ دستور اجرایی ۱۳۶۲۲

یافته‌های پژوهش

مبتنی بر روش پژوهشی مورد استفاده، ۱۸۸ کد اولیه پس از بررسی اسناد یادشده در جدول ۱ استخراج شد که در این راستا ۲۴ مضمون فرعی شناسایی گردید که در ادامه به علت تعداد بالای کدهای اولیه و مضامین فرعی استخراج‌شده، در جدول ۲ به نمونه‌هایی از آن‌ها اشاره می‌شود. در مرحله بعد، بر اساس مضامین فرعی به‌دست‌آمده از ترکیب کدهای اولیه، مضمون‌های اصلی حاصل می‌شوند که تعدادی از آن‌ها در جدول ۳ ارائه شده است.

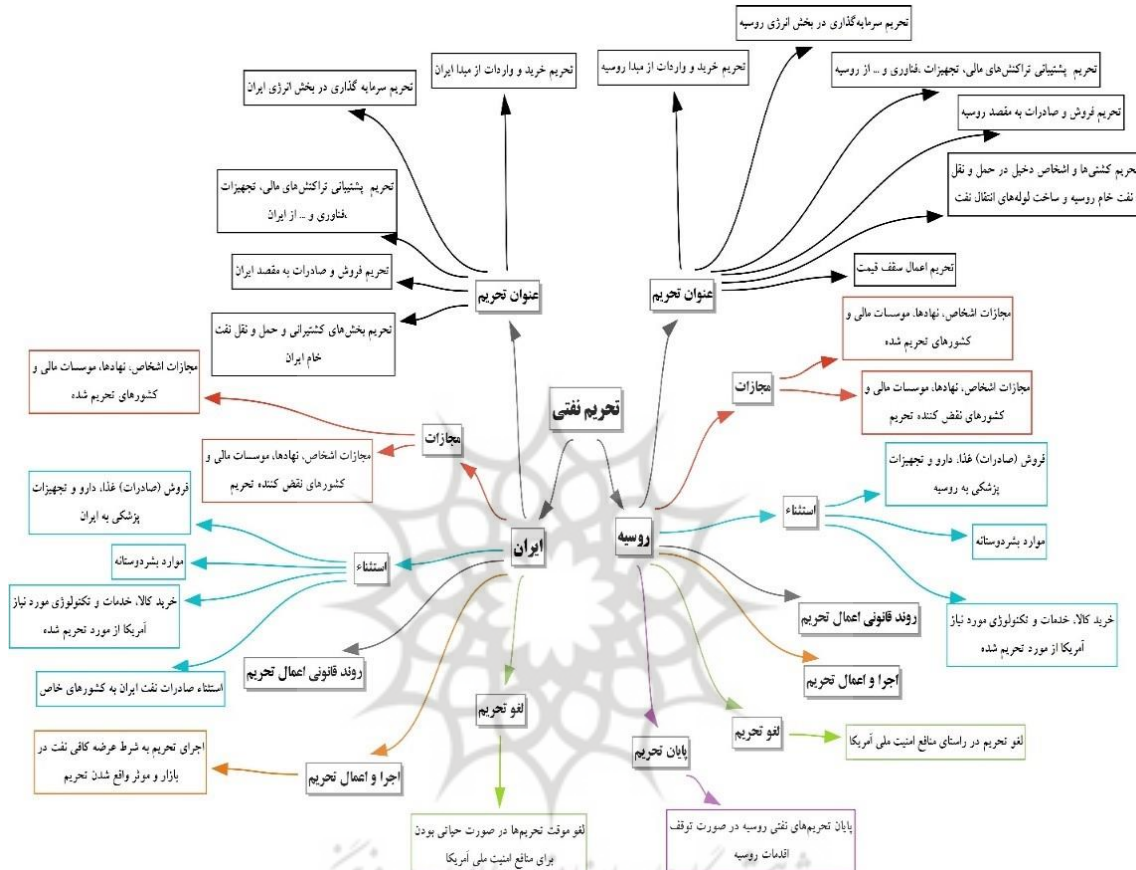
جدول ۲. نمونه متن‌های استخراج‌شده و کدگذاری‌ها

ردیف	متن استخراج‌شده و منبع	کدهای اولیه
۱	به وزیر خزانه‌داری اجازه داده می‌شود با مشورت با وزیر امور خارجه تحریم‌های شرح داده‌شده در بخش (b) این بخش را بر یک موسسه مالی خارجی که تراکنش مالی زیر را انجام داده یا تسهیل کرده است اعمال کند: (i) یا شرکت ملی نفت ایران (NIOC) یا شرکت نفتیترید (NICO)، به‌استثنای فروش یا ارائه محصولات شرح داده‌شده در بخش ۵ (a)(3)(A)(i) قانون تحریم‌های ایران مصوب ۱۹۹۶ (قانون عمومی ۱۰۴-۱۷۲)، نسخه اصلاح‌شده، مشروط بر اینکه وضعیت بازار آن کمتر از آستانه تعریف‌شده برای اجرا در آن ماده نباشد. (ii) برای خرید نفت یا فراورده‌های نفتی از ایران؛ یا (iii) برای خرید محصولات پتروشیمی از ایران. (Executive Order 13622 Section 1. (a))	تحریم ثانویه هرگونه تراکنش مستقیم مؤسسات مالی خارجی با شرکت نیکو و شرکت ملی نفت ایران و یا تسهیل معاملات مربوط به نفت ایران
۲	دولت ایالات متحده نباید هیچ‌گونه کالا یا خدماتی را از شخص تحریم شده تهیه کند یا قراردادی را برای تهیه آن‌ها منعقد کند. (CAATSA Section. 232. (6))	ممنوعیت تهیه کالا از فرد تحریم شده
۳	رئیس‌جمهور باید مقرراتی وضع کند تا اشخاص را از انجام موارد زیر [در ارتباط با اموال فرد تحریم شده] ممنوع نماید: (A) تملک، نگهداری، توقیف، استفاده، برداشت، انتقال یا صدور هرگونه اموالی که تابع صلاحیت قضایی ایالات متحده است و شخص خارجی نسبت به آن منافی دارد. (B) معامله یا اعمال هرگونه حق، قدرت یا امتیاز در رابطه با چنین دارایی؛ یا (C) انجام هرگونه معامله‌ای که شامل چنین اموالی باشد. (UFGA Section. 8923. (c)(5))	اعمال ممنوعیت مبادله، نگاه‌داری، خرید، فروش و ... سرمایه و دارایی توسط فرد تحریم شده در آمریکا

جدول ۳. نمونه‌ای از مضامین فرعی و اصلی

ردیف	کد اولیه	مضمون فرعی	مضمون اصلی
۱	تحریم ثانویه هرگونه تراکنش مستقیم مؤسسات مالی خارجی با شرکت نیکو و شرکت ملی نفت ایران و یا تسهیل معاملات مربوط به نفت ایران	تحریم‌های پشتیبانی تراکنش‌های مالی، تجهیزات، فناوری و ... از ایران	عنوان تحریم
۲	پنهان کردن منشأ ایرانی نفت خام و نفت تصفیه‌شده که توسط نفت‌کش‌ها حمل می‌شود.		
۳	تحریم ثانویه صادرات کالا، خدمات، تکنولوژی و پشتیبانی از بخش نفت ایران به ارزش در مجموع ۵ میلیون دلار در دوره یک‌ساله		
۴	تحریم سرمایه‌گذاری به ارزش ۲۰ میلیون دلار در سال برای توسعه منابع نفتی ایران	تحریم‌های سرمایه‌گذاری در بخش انرژی ایران	
۵	تحریم سرمایه‌گذاری مشترک با ایران برای توسعه منابع نفتی		
۶	تحریم سرمایه‌گذاری به ارزش ۲۰ میلیون دلار در بخش انرژی ایران		
۷	ممنوعیت ارائه خدمات بانکی به فرد تحریم شده	مجازات اشخاص، نهادها، مؤسسات مالی و کشورهای تحریم شده	
۸	ممنوعیت تهیه کالا از فرد تحریم شده		
۹	توقیف دارایی شخص تحریم شده و ممنوعیت مبادله، نگاه‌داری، خرید، فروش در آمریکا	مجازات اشخاص، نهادها، مؤسسات مالی و کشورهای تحریم شده	مجازات
۱۰	مجازات یادشده در قانون IEEPA برای ناقضان و دورزنندگان تحریم‌های یادشده		
۱۱	اسناد دارایی نقض‌کنندگان تحریم پشتیبانی از شرکت ملی نفت ایران		
۱۲	ممنوعیت افتتاح حساب و اعمال شرایط سخت برای نگاه‌داری حساب در خاک آمریکا علیه مؤسسات مالی خارجی نقض‌کننده تحریم‌ها	کشورهای نقض‌کننده تحریم	

پس از اتمام کدگذاری اسناد و به دست آوردن مضامین فرعی و اصلی، درنهایت مدل مفهومی تحریم‌های نفتی کشورهای ایران و روسیه حاصل می‌شود. با دید کلی که نسبت به تحریم‌های نفتی از شکل ۲ حاصل می‌شود، در ادامه به بررسی دقیق‌تر و جزئی هر یک از قوانین مصوب کنگره آمریکا و دستورهای اجرایی رؤسای جمهور آمریکا که تحریم‌های نفتی و مسائل مربوط به آن را دربر می‌گیرند، پرداخته شده است.

شکل ۲. شبکه مضامین (مدل مفهومی) تحریم‌های نفتی دو کشور ایران و روسیه

تحریم‌های نفتی آمریکا علیه ایران

گرچه سابقه تحریم‌های اقتصادی آمریکا به ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی برمی‌گردد، اما شروع تحریم‌های نفتی آمریکا علیه ایران به‌طور مشخص با صدور دستور اجرایی ۱۲۶۱۳ در سال ۱۳۶۶ که بر اساس آن واردات نفت خام ایرانی به آمریکا را ممنوع می‌کرد و دستور اجرایی ۱۲۹۵۷ در سال ۱۳۷۳ که تأمین مالی و سرمایه‌گذاری در بخش نفتی ایران را تحریم کرد؛ برمی‌گردد. کمی بعد در سال ۱۳۷۵، کنگره آمریکا، قانون تحریم‌های ایران و لیبی معروف به داماتو را تصویب کرد و سرمایه‌گذاری دیگر کشورها در میدابند نفتی ایران را تحریم ثانویه کرد. این تحریم گرچه در آن زمان به‌دلیل منفعت شرکت‌های شل و توتال با مقاومت کشورهای اروپایی مواجه شد اما در سال ۱۳۸۹ با تشدید تحریم‌های اقتصادی به بهانه موضوع هسته‌ای، ضمن الحاقیه‌ای در قانون سیسادا (CISADA) و قانون ترا (TRA) تقویت شد. در حال حاضر تحریم‌های گسترده نفتی ذیل قانون داماتو که اکنون با حذف نام لیبی فقط قانون تحریم‌های ایران یا ایسا (ISA) نامیده می‌شود وجود دارد.

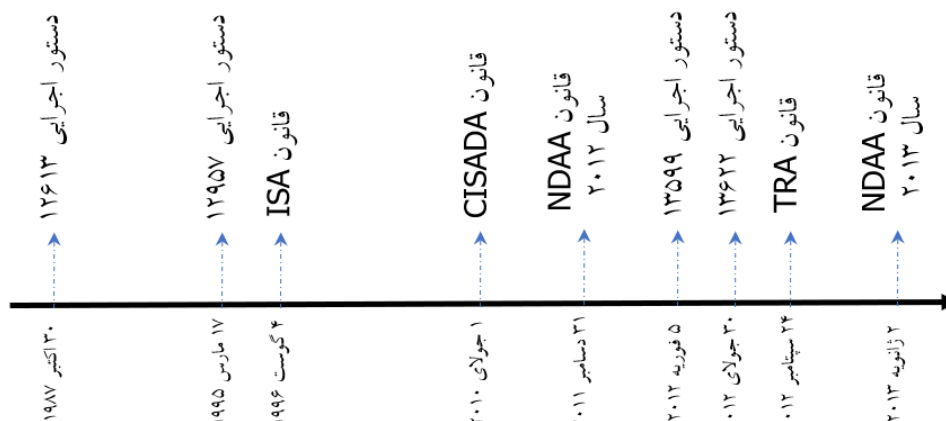
بر اساس این قانون: (۱) سرمایه‌گذاری و پشتیبانی از سرمایه‌گذاری بیش از ۲۰ میلیون دلار در سال در بخش نفتی ایران، (۲) هر گونه اقدام در تأمین نفت کش یا تغییر اصالت نفت و فرآورده‌های نفتی ایران یا تأمین بیمه و بیمه اتکایی و خدمات رتبه‌بندی نفت‌کش‌ها برای ایران، (۳) پشتیبانی و تحویل کالا و خدمات به بخش نفتی ایران و (۴) هر گونه تراکنش و تسهیل فروش، عرضه و انتقال کالا و خدمات به بخش انرژی ایران؛ که با تحریم‌های ثانویه دوازده‌گانه شامل: (۱) محرومیت از اعتبار و

بیمه و ضمانت‌نامه بانک اگزیم آمریکا؛ (۲) محرومیت از مجوز و موافقت دولت آمریکا برای هر گونه صادرات کالا و خدمات به آن شخص؛ (۳) محرومیت از دریافت وام و اعتبار بیش از ۱۰ میلیون دلار از مؤسسات مالی آمریکا؛ (۴) ممنوعیت از معامله‌گری اولیه در بازار مالی آمریکا از سوی فدرال رزرو (یا فدر نیویورک) و محرومیت از نمایندگی دولت آمریکا در تأمین مالی برای مؤسسات مالی خارجی خاطی؛ (۵) محرومیت از عقد قرارداد کالا/خدمات با دولت آمریکا؛ (۶) اعمال ممنوعیت تراکنش با موسسه مالی خارجی خاطی؛ (۷) اعمال ممنوعیت هر گونه تراکنش و اعتبار در قلمرو آمریکا برای موسسه مالی خاطی؛ (۸) اعمال ممنوعیت تراکنش و نگهداری دارایی در قلمرو آمریکا؛ (۹) ممنوعیت سرمایه‌گذاری در سهام و اوراق قرضه فرد خاطی؛ (۱۰) محرومیت ویزا برای افراد شرکت خاطی؛ (۱۱) اعمال تحریم علیه مدیران اجرایی و دست‌اندرکار شخص خاطی؛ (۱۲) ممنوعیت واردات از شخص خاطی مواجه است.

افزون بر این تحریم‌ها، در سال ۱۳۹۰ با تصویب قانون مجوز دفاع ملی در کنگره آمریکا، ابتدا کشورهای ثالث ملزم به کاهش خرید نفت از ایران و محدودسازی پول نفت ایران به خرید کالای همان کشور شدند و نقض این ضوابط، با تحریم ثانویه دسترسی به حساب‌های واسط علیه بانک‌های مرتبط به‌ویژه بانک‌های مرکزی کشورهای خارجی مواجه گردید. استمرار دسترسی به حساب‌های واسط در بانک‌های بزرگ مستقر در آمریکا، با توجه به گستردگی استفاده از دلار در پرداخت‌های جهانی، برای بانک‌های خارجی ضروری است. به همین خاطر، ابداع تحریم ثانویه بانکی، موجب کاهش خرید نفت از ایران شد و فروش نفت ایران را به نصف کاهش داد.

همچنین در تحریم‌های قانون مجوز دفاع ملی که با صدور دستور اجرایی ۱۳۶۲۲ اعمال گردید، تحریم‌های ثانویه بانکی علیه بخش نفتی ایران به‌ویژه شرکت ملی نفت و شرکت نیکو اعمال گردید تا تمامی شرکت‌ها و طرف‌های اقتصادی خارجی از بیم تسری تحریم، هر گونه ارتباط با بخش نفتی ایران را قطع کنند. در سال ۲۰۱۲ میلادی، علت کاهش فروش ۱ میلیون بشکه در روز و نصف شدن فروش نفت ایران در آن مقطع زمانی (کاترمن، ۲۰۱۳: ۲۰)، لحاظ شدن میزان کاهش خرید نفت بر اساس وضعیت تعادلی بازار جهانی نفت، در ماده ۱۲۴۵ قانون مجوز دفاع ملی کنگره بود که توسط دولت آمریکا اعلام می‌شد. همین شرط باعث شد تا بعد از به قدرت رسیدن ترامپ، مقدار لازم قبلی بازنگری شود و خرید نفت ایران به‌طور کامل ممنوع شود (ترامپ، ۲۰۱۹). البته در عمل به‌دلیل اقدامات متقابل ایران، صفر شدن فروش نفت ایران محقق نشد و حتی در دولت شهید رئیسی صادرات نفت به رکورد ۱,۷ میلیون بشکه در روز نیز رسید.

در حال حاضر افزون بر تحریم‌های ثانویه، تمامی دارایی‌های شرکت‌های دولتی نفتی ایران و اشخاص در بخش انرژی ایران، ذیل تحریم‌های دستور اجرایی ۱۳۵۹۹ مورخ ۵ فوریه ۲۰۱۲ (۱۶ بهمن سال ۱۳۹۰) در قلمرو آمریکا و تمامی بانک‌ها و شرکت‌های خارجی تحت کنترل اشخاص آمریکایی، توقیف شده است. افزون بر این شرکت ملی نفت ایران و برخی شرکت‌های مهم دیگر نفت بر اساس دستور اجرایی ۱۳۳۸۲ نیز تحت تحریم توقیف دارایی با اتهام اشاعه تسلیحات کشتار جمعی هستند و بر اساس این زیرساخت تحریمی، مشمول مجموعه دیگری از تحریم‌های ثانویه بسیار قوی قرار دارند.

شکل ۳. نمودار سیر زمانی تصویب زیرساخت تحریم‌های نفتی آمریکا علیه ایران

همان‌طور که در شکل ۳ ملاحظه می‌شود، حجم تحریم‌های نفتی بعد از فتنه ۸۸ در سال ۱۳۸۹ (۲۰۱۰ میلادی) تشدید شد. تحریم‌های سیسادا در ماه جولای این سال، اختلال در تولید و واردات فرآورده‌های نفتی (به‌طور مشخص بنزین) را هدف‌گیری کرد تا از این طریق بر تشدید فتنه در ایران بیفزاید. در جدول ۴ هر یک از تحریم‌های نفتی ایران به تفکیک نوع، موضوع و زیرساخت تحریم از منظر مصوبات دولت و کنگره آمریکا مشخص شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود تقریباً تمامی تحریم‌ها دارای زیرساخت مشابه در کنگره و دولت فدرال آمریکا است.

جدول ۴. تحریم‌های نفتی آمریکا علیه ایران

ردیف	نوع تحریم	موضوع و زیرساخت تحریم
۱	سرمایه‌گذاری در بخش انرژی ایران	موضوع تحریم: تحریم اولیه سرمایه‌گذاری و پشتیبانی از توسعه میدان نفتی ایران زیرساخت تحریم: دستور اجرایی ۱۲۹۵۷ موضوع تحریم: تحریم ثانویه سرمایه‌گذاری و پشتیبانی از سرمایه‌گذاری بیش از ۲۰ میلیون دلار در سال در بخش انرژی ایران (از جمله میدان نفتی ایران و همچنین ساخت و نگهداری خطوط انتقال نفت و گاز مایع ایران) زیرساخت تحریم: قانون سیسادا بخش ۲۰۲ و قانون ایسا بخش ۵ (الحاقیه ترا)
۲	خرید و واردات از مبدأ ایران	موضوع تحریم: تحریم اولیه واردات نفت و فرآورده‌های نفتی ایران زیرساخت تحریم: دستور اجرایی ۱۲۶۱۳ موضوع تحریم: تحریم ثانویه کاهش خرید نفت و فرآورده‌های نفتی ایران، مشروط بر اینکه کشور خریدار خرید خود از ایران را به میزان تعریف‌شده از سوی آمریکا کاهش ندهد یا محدودسازی پول آن در یک حساب در بانک آن کشور، برای پرداخت صرفاً اقلام غیر تحریمی تولید آن کشور را نقض کرده باشد. زیرساخت تحریم: دستور اجرایی ۱۳۶۲۲ و قانون NDAA سال ۲۰۱۲ بخش (d) ۱۳۴۵ همراه با الحاقیه قانون NDAA سال ۲۰۱۳ بخش ۱۲۴۴ و ۱۲۵۰
۳	فروش و صادرات به مقصد ایران	موضوع تحریم: تحریم ثانویه پشتیبانی و تحویل کالا و خدمات به بخش انرژی ایران زیرساخت تحریم: دستور اجرایی ۱۳۶۲۲ و قانون NDAA سال ۲۰۱۳ بخش ۱۲۴۴ موضوع تحریم: تحریم اولیه توقیف دارایی شرکت‌های دولتی نفتی ایران و اشخاص در بخش انرژی ایران زیرساخت تحریم: دستورهای اجرایی ۱۳۵۹۹ و ۱۳۳۸۲
۴	پشتیبانی تراکنش‌های مالی، تجهیزات، فناوری و غیره از ایران	موضوع تحریم: تحریم ثانویه بانکی اشخاص خارجی با یک تراکنش مهم برای تسهیل فروش نفت و فرآورده‌های نفتی ایران زیرساخت تحریم: دستور اجرایی ۱۳۶۲۲ و قانون NDAA سال ۲۰۱۳ بخش ۱۲۴۴ موضوع تحریم: تحریم ثانویه بانکی اشخاص خارجی با یک تراکنش مهم تسهیل فروش، عرضه و انتقال کالا و خدمات به بخش نفتی ایران زیرساخت تحریم: دستور اجرایی ۱۳۶۲۲ و قانون NDAA سال ۲۰۱۳ بخش ۱۲۴۴ موضوع تحریم: تحریم ثانویه بانکی قطع دسترسی به دلار و توقیف دارایی علیه اشخاص خارجی مرتبط با شرکت‌های نفتی ایران (دارای برچسب تحریم اشاعه) زیرساخت تحریم: دستور اجرایی ۱۳۶۲۲ و قانون NDAA سال ۲۰۱۳ بخش ۱۲۴۷
۵	کشتریانی و حمل و نقل نفت ایران	موضوع تحریم: تحریم ثانویه علیه پشتیبانی و دخالت در تأمین نفت‌کش یا تغییر اصالت نفت و فرآورده‌های نفتی ایران و همچنین دخالت در بیمه و بیمه اتکالی و خدمات رتبه‌بندی به نفت‌کش برای امور مربوط ایران زیرساخت تحریم: قانون ایسا بخش ۵ (الحاقیه قانون ترا بخش ۲۰۲)

با توجه به ۵ محور بالا، می‌توان دریافت مهم‌ترین هدف تحریم‌ها، کاهش قابل توجه میزان فروش و تولید نفت ایران و حتی به صفر رساندن آن، به‌منظور ضربه‌ای اساسی به اقتصاد ایران است.

تحریم‌های نفتی آمریکا علیه روسیه

تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا در دو حالت اولیه و ثانویه، بخش‌های مختلفی از اقتصاد روسیه از جمله بخش انرژی و نفت را هدف قرار داده است. در حال حاضر تحریم‌های مندرج در قوانین کنگره آمریکا علیه روسیه با عناوین «حمایت از یکپارچگی اوکراین»، «حمایت از آزادی اوکراین»، «قانون حفاظت از امنیت انرژی اروپا» و دستورهای اجرایی رئیس‌جمهور آمریکا به شماره‌های ۱۴۰۳۹، ۱۴۰۶۶، ۱۳۸۴۹، ۱۳۶۶۰، ۱۳۶۶۱ و ۱۳۶۶۲ و چند متمم ابلاغی خزانه‌داری آمریکا ذیل دستور اجرایی ۱۳۶۶۲، زیرساخت تحریم‌های نفتی روسیه را تشکیل می‌دهند. بعد از کودتای مخملی در اوکراین توسط شبکه ناتو و نارضایتی

بخش روس نشین اوکراین و اقدامات جریان نتونازی اوکراین در سرکوب این بخش، روسیه اقدام به تصرف جزیره کریمه از اوکراین کرد.

متعاقب این اقدام، آمریکا تحریم‌هایی علیه روسیه وضع کرد. رئیس‌جمهور آمریکا به‌منظور مهار و مقابله با روسیه ابتدا با صدور دستور اجرائی ۱۳۶۶۰ که در ۱۰ مارس ۲۰۱۴ تصویب گردید، تحریم‌هایی علیه اشخاص حقیقی و حقوقی که در الحاق جزیره کریمه نقش داشتند را اعمال کرد. این تحریم‌ها، عمدتاً مسافرتی و با هدف اعمال هزینه بر روسیه وضع گردید. سپس در ۱۹ مارس ۲۰۱۴، دستور اجرائی ۱۳۶۶۱ وضع گردید و بعد از آن در ۲۴ مارس همان سال، دستور اجرائی ۱۳۶۶۲ وضع شد و تحریم توقیف دارایی اشخاص حقیقی و حقوقی در دو دستور اجرائی قبل را وسعت بخشید. در ادامه، کنگره آمریکا در سال ۲۰۱۴ با تصویب قانون حمایت از یکپارچگی اوکراین مصوب ۳ آوریل، دارای افراد ناقض تحریم‌ها را مسدود کرد. در قانون حمایت از آزادی اوکراین مصوب ۱۸ دسامبر، آمریکا بخش انرژی روسیه را هدف قرار داد. در پی تصویب این قانون، واردات نفت خام از روسیه ممنوع شد و آمریکا هر گونه سرمایه‌گذاری و صادرات کالا، خدمات و تکنولوژی به روسیه که برای استخراج نفت خام نیاز بود را ممنوع کرد. در ضمن این قانون، مؤسسات مالی را که خرید و فروش نفت خام را تسهیل می‌کنند، تحریم کرد. در راستای پیاده‌سازی این قوانین، دستور اجرائی چهارم با شماره ۱۳۶۸۵ در ۱۹ دسامبر ۲۰۱۴ به‌منظور افزایش فشار تحریم بر روسیه وضع گردید و در آن هر گونه سرمایه‌گذاری، واردات و صادرات به منطقه کریمه اوکراین ممنوع گردید. در ۲ آگوست ۲۰۱۷، آمریکا با تصویب قانون کاتسا به‌طور قابل توجهی تحریم‌های خود علیه روسیه را گسترش داد. اهمیت این قانون به این دلیل است که بسیاری از تحریم‌های مرتبط با روسیه که پیش‌تر از طریق دستورات اجرائی اعمال شده بودند را در قالب قانون کدگذاری کرد و به این ترتیب رئیس‌جمهور را ملزم به کسب تأیید کنگره پیش از کاهش تحریم‌های هدفمند علیه روسیه کرد.

این قانون همچنین چندین محدودیت کلیدی را در صنعت نفت و گاز روسیه هدف قرار داد و تعدادی از الیگارشی‌های روسی و کسب‌وکارهای آن‌ها را به‌عنوان فهرست سیاه^۱ تعیین کرد. در دسامبر ۲۰۱۹ با تصویب قانون حفاظت از امنیت انرژی اروپا و ژانویه ۲۰۲۱ با صدور دستور اجرائی ۱۴۰۳۹، ایالات متحده تحریم‌هایی را اعمال کرد که افراد درگیر در فروش، اجاره یا تأمین کشتی‌هایی که در فعالیت‌های خاص ساخت‌وساز برای پروژه‌های خطوط لوله نورداستریم^۲ یا ترک‌استریم^۳ مشارکت داشتند، هدف قرار داد. با تصویب دستور اجرائی ۱۴۰۶۶، تحریم‌های روسیه شدیدتر شد. روند زمانی تشدید تحریم‌های نفتی آمریکا علیه روسیه در شکل ۴ ملاحظه می‌شود. گرچه ابتدا تحریم‌ها بر اساس زیرساخت دستورات اجرائی رئیس‌جمهور آمریکا شکل گرفت، اما در ادامه با تصویب سه قانون کنگره و به‌ویژه کاتسا بعد ثانویه این تحریم‌ها افزایش یافت.

شکل ۴. نمودار سیر زمانی تصویب زیرساخت تحریم‌های نفتی آمریکا علیه ایران

1. SDN
2. Nord Stream
3. Turk Stream

محورهای تحریم‌های نفتی آمریکا علیه روسیه را به تفکیک موضوع تحریم و نوع آن از منظر زیرساخت دولت یا کنگره آمریکا را می‌توان در جدول زیر ملاحظه نمود:

جدول ۵. تحریم‌های نفتی آمریکا علیه روسیه

ردیف	نوع تحریم	موضوع و زیرساخت تحریم
۱	سرمایه‌گذاری در بخش انرژی روسیه	موضوع تحریم: تحریم ثانویه سرمایه‌گذاری در پروژه نفت روسیه زیرساخت تحریم: قانون UFSA بخش (۱) ۸۹۲۳(b)
		موضوع تحریم: تحریم اولیه سرمایه‌گذاری در بخش انرژی روسیه زیرساخت تحریم: دستور اجرایی ۱۴۰۶۶ موضوع تحریم: تحریم ثانویه مؤسسات مالی خارجی که سرمایه‌گذاری در بخش انرژی روسیه را تسهیل کرده‌اند. زیرساخت تحریم: قانون UFSA بخش ۸۹۲۴ و دستورهای اجرایی ۱۳۶۶۰، ۱۳۶۶۱ و ۱۳۶۶۲ موضوع تحریم: تحریم اولیه تأمین مالی بخش انرژی روسیه زیرساخت تحریم: قانون کاتسا بخش (c) ۲۲۳، متمم ۲ دستور اجرایی ۱۳۶۶۲ و دستور اجرایی ۱۴۰۳۹
۲	خرید و واردات از مبدأ روسیه	موضوع تحریم: تحریم اولیه واردات نفت خام و فرآورده‌های نفتی با منشأ روسیه به آمریکا زیرساخت تحریم: قانون UFSA و دستور اجرایی ۱۴۰۶۶ موضوع تحریم: تحریم ثانویه سقف قیمت ۶۰ دلار برای خرید دریایی نفت روسیه زیرساخت تحریم: دستور اجرایی ۱۴۰۷۱
		موضوع تحریم: تحریم اولیه صادرات و صادرات مجدد کالا، خدمات، تکنولوژی به روسیه زیرساخت تحریم: متمم ۴ دستور اجرایی ۱۳۶۶۲ و دستور اجرایی ۱۴۰۷۱ موضوع تحریم: تحریم ثانویه صادرات و صادرات مجدد کالا، خدمات، تکنولوژی به روسیه برای کشف یا تولید نفت زیرساخت تحریم: قانون UFSA بخش (۲) ۸۹۲۳(b) و قانون کاتسا بخش (d) ۲۲۳
۳	فروش و صادرات به مقصد ایران	موضوع تحریم: تحریم ثانویه علیه ناقضان و دوزندگان تحریم‌های روسیه زیرساخت تحریم: اصلحیه قانون SSIDES در قانون کاتسا بخش ۲۲۸ موضوع تحریم: تحریم ثانویه معاملات و اقدامات منجر به توسعه خطوط انتقال انرژی روسیه زیرساخت تحریم: قانون کاتسا بخش ۲۲۳ و دستور اجرایی ۱۳۸۴۹
		موضوع تحریم: تحریم اولیه انسداد دارایی و ممنوعیت معامله افراد فعال در بخش اقتصادی از جمله انرژی روسیه زیرساخت تحریم: دستورهای اجرایی ۱۳۶۶۲ و ۱۳۸۴۹
۴	پشتیبانی تراکنش‌های مالی، تجهیزات، فناوری و غیره از روسیه	موضوع تحریم: تحریم کشتی‌هایی که در عمق ۱۰۰ فوت یا بیشتر زیر سطح دریا برای ساخت پروژه خط لوله نورد استریم ۲، پروژه خط لوله ترک‌استریم، یا هر پروژه‌ای که جانشین این پروژه‌ها باشد، لوله‌گذاری کرده‌اند. زیرساخت تحریم: قانون PEESA و دستور اجرایی ۱۴۰۳۹
		موضوع تحریم: تحریم ثانویه اشخاصی که کشتی‌های یادشده در مورد فوق را برای ساخت چنین پروژه‌ای فروخته، اجاره داده یا ارائه کرده‌اند یا معاملات فریبده یا ساختاری را برای ارائه آن کشتی‌ها تسهیل کرده‌اند زیرساخت تحریم: قانون PEESA و دستور اجرایی ۱۴۰۳۹
۵	بخش کشتیرانی و افراد دخیل در این حوزه	موضوع تحریم: تحریم کشتی‌هایی که در عمق ۱۰۰ فوت یا بیشتر زیر سطح دریا برای ساخت پروژه خط لوله نورد استریم ۲، پروژه خط لوله ترک‌استریم، یا هر پروژه‌ای که جانشین این پروژه‌ها باشد، لوله‌گذاری کرده‌اند. زیرساخت تحریم: قانون PEESA و دستور اجرایی ۱۴۰۳۹
		موضوع تحریم: تحریم ثانویه اشخاصی که کشتی‌های یادشده در مورد فوق را برای ساخت چنین پروژه‌ای فروخته، اجاره داده یا ارائه کرده‌اند یا معاملات فریبده یا ساختاری را برای ارائه آن کشتی‌ها تسهیل کرده‌اند زیرساخت تحریم: قانون PEESA و دستور اجرایی ۱۴۰۳۹

همان‌طور که ملاحظه می‌شود تمرکز اصلی این تحریم‌ها، در بخش تأمین مالی و سرمایه‌گذاری و پشتیبانی از تأمین کالا و تجهیزات مورد نیاز کشف و تولید نفت است تا از این طریق ظرفیت تولید و صادرات و درآمدزایی اقتصاد روسیه را تحت تأثیر قرار دهد.

مقایسه تطبیقی تحریم‌های نفتی ایران و روسیه

در حال حاضر زیرساخت تحریم‌های نفتی آمریکا علیه روسیه شامل ۴ قانون کنگره، ۶ دستور اجرایی رئیس‌جمهور و ۲ متمم صادرشده از سوی وزارت خزانه‌داری و زیرساخت تحریم‌های نفتی ایران شامل ۵ قانون کنگره، ۶ دستور اجرایی رئیس‌جمهور است. وزارت خزانه‌داری آمریکا با صدور دو متمم به دستور اجرایی ۱۳۶۶۲، تحریم‌های روسیه در بخش انرژی و نفت را توسعه داده است. صدور الحاقیه یا متمم وزارت خزانه‌داری با هدف گسترش و افزایش تحریم‌ها تاکنون در خصوص ایران سابقه نداشته است. مفاد تحریم‌های نفتی آمریکا علیه روسیه و ایران نقاط مشترک و تفاوت‌های مخصوص به خود را دارد. برای فهم دقیق این موضوع لازم است تحریم‌های نفتی را به صورت جزء به جزء در خصوص دو کشور بررسی کنیم. در ادامه برای مقایسه

تحریم‌های نفتی ایران و روسیه، هر یک از تحریم‌های اولیه و ثانویه به‌طور مجزا مقایسه می‌شود (جدول ۶).

جدول ۶. مقایسه تحریم‌های نفتی ایران و روسیه

ردیف	موضوع تحریم نفتی اولیه	روسیه	ایران
۱	تحریم سرمایه‌گذاری در بخش نفتی کشور هدف	دارد	دارد
۲	تحریم فروش، صادرات و صادرات مجدد کالا، خدمات، تکنولوژی به بخش نفتی کشور هدف	دارد	دارد (جامع برای تمام بخش انرژی، حتی بخش‌های پایین‌دستی)
۳	تحریم واردات نفت خام و فرآورده‌های نفتی کشور هدف به آمریکا	دارد	دارد
۴	تحریم تأمین مالی برای بخش انرژی مقصد هدف	دارد	دارد
۵	تحریم توقیف دارایی و ممنوعیت معامله افراد و شرکت‌های نفتی و مرتبط نفت	اکثر افراد و شرکت‌های مرتبط با موضوع اوکراین و شرکت‌های نفتی مهم را شامل شده است.	در خصوص تمامی شرکت‌های دولتی و نفتی اعمال شده است.
ردیف	موضوع تحریم نفتی ثانویه	روسیه	ایران
۱	تحریم ثانویه بانکی مؤسسات مالی خارجی تسهیل‌کننده سرمایه‌گذاری در بخش انرژی	دارد	دارد
۲	تحریم ثانویه صادرات و صادرات مجدد کالا، خدمات، تکنولوژی به بخش انرژی	دارد، اما فقط برای کشف یا تولید نفت و نه سایر حوزه‌ها	دارد، به‌صورت جامع برای تمام بخش انرژی، حتی پایین‌دستی
۳	تحریم معاملات خاص با افرادی که تحریم‌ها را نقض یا دور می‌زنند	دارد	دارد
۴	تحریم ثانویه انسداد دارایی اشخاص مرتبط بخش انرژی هدف	علیه ناقضان و دورزنندگان تحریم‌های روسیه که آن‌هم ابلاغ و اجرایی نشده است.	کل شرکت‌های نفتی ایران تحریم ثانویه است، نه فقط جزئی از آن
۵	تحریم ثانویه سرمایه‌گذاری در بخش انرژی	فقط برای سرمایه‌گذاری در پروژه نفت روسیه و خطوط انرژی دارد	دارد برای کل بخش انرژی
۶	تحریم ثانویه علیه کمک و دخالت در تأمین کشتی یا تغییر اصالت نفت و فرآورده‌های نفتی و همچنین دخالت در بیمه و بیمه انکالی و خدمات رتبه‌بندی به نفت کش	فقط محدود به کشتی‌های لوله‌گذاری پروژه‌های انتقال نفت و گاز (مثل نورد استریم)	دارد
۷	تحریم کاهش (قطع) خرید نفت و فرآورده‌های نفتی	ندارد، اما سقف قیمت برای خرید دریایی نفت از روسیه لحاظ شده است.	دارد و از دوره ترامپ میزان مجاز صادرات نفت ایران به صفر رسیده است.
۸	تحریم ثانویه توقیف دارایی علیه طرف‌های اقتصادی شرکت‌های دولتی نفتی و اشخاص در بخش انرژی	ندارد	دارد
۹	تحریم ثانویه بانکی اشخاص خارجی با یک تراکش مهم برای تسهیل فروش نفت و فرآورده‌های نفتی	ندارد	دارد

در بخش تحریم‌های اولیه، با اینکه تحریم‌های نفتی آمریکا علیه ایران و روسیه در چهار موضوع (۱) صادرات کالا، خدمات و فناوری به بخش نفتی، (۲) واردات نفت و فرآورده‌های نفتی، (۳) سرمایه‌گذاری و (۴) تأمین مالی، مشابه و یکسان است، اما در بخش توقیف دارایی شرکت‌های نفتی، گستره و شدت تحریم‌ها علیه ایران بسیار بیشتر از روسیه است. در حالی که تمامی شرکت‌های نفتی ایران به‌ویژه شرکت‌های دولتی نظیر شرکت ملی نفت، نیکو، نفت کش و پالایش و پخش، هدف تحریم توقیف دارایی است، شرکت‌های مهم نفتی روسیه حتی مشمول توقیف دارایی نیز قرار ندارند. به‌عنوان مثال شرکت بزرگ نفتی گازپروم و مهم‌ترین شرکت نفتی روسیه با نام روسنفت^۱ تا به این لحظه در فهرست تحریم اولیه توقیف دارایی آمریکا قرار ندارد. فروش کالا و تجهیزات و فناوری به بخش نفتی ایران و روسیه به‌طور یکسان تحت تحریم ثانویه آمریکا است. همچنین انجام تراکش با شرکت‌های نفتی ایرانی و روسی مندرج در فهرست سیاه تحریم ثانویه است. با این وجود در سایر موارد تحریمی تفاوت قابل توجهی در بخش ثانویه بین ایران و روسیه وجود دارد. برخلاف ایران که کل بخش انرژی هدف تحریم ثانویه است، بخش انرژی روسیه هدف چنین تحریمی قرار ندارد (وزارت خزانه‌داری ایالات متحده آمریکا، ۲۰۲۵). تحریم‌های

تانویه آمریکا تراکنش شرکت‌ها و بانک‌های خارجی ثالث به‌طور مشترک در موضوع (۱) کشف، (۲) تولید و (۳) استخراج نفت در هر دو کشور ایران و روسیه را هدف قرار می‌دهد. با این وجود تحریم‌های تانویه ایران محدود به سه موضوع پیش‌گفته نیست و حتی صنایع پایین‌دستی و صنعت پالایش را نیز دربر می‌گیرد. تحریم‌های تانویه روسیه کمتر با مجازات قطع دسترسی به حساب‌های واسط مواجه است.

درمقابل تحریم‌های ایران بسیار گسترده‌تر و عمدتاً تانویه با مجازات شدیدتر است. به‌عنوان مثال مهم‌ترین شرکت نفتی روسیه، روسنت، مشمول تحریم‌های تانویه محدود در برخی محورهای نظیر تأمین مالی و فروش اوراق قرضه است. گرچه بانک‌های روسیه تحت تحریم اولیه توقیف دارایی ذیل دستور اجرایی ۱۴۰۲۴ هستند و همچنین بر اساس دستور اجرایی ۱۴۱۱۴ تحت تحریم تانویه قطع روابط با بانک‌های ثالث خارجی نیز قرار دارند، اما بخش انرژی روسیه، نه تحت تحریم اولیه توقیف دارایی است و نه هر نوع ارتباط و تراکنش طرف ثالث با آن تحریم نیست، بلکه صرفاً برخی خدمات نظیر تأمین مالی به‌صورت تانویه تحریم شده است. درمقابل تحریم‌های شرکت ملی نفت ایران به‌عنوان مهم‌ترین شرکت نفتی ایران، هم شامل تحریم اولیه توقیف دارایی است و هم تمامی روابط اقتصادی حتی یک تراکنش مالی شخص ثالث تحت قوی‌ترین تحریم تانویه است.

شرکت ملی نفت ایران^۱ بر اساس دستور اجرایی ۱۳۵۹۹ رئیس‌جمهور آمریکا، تحریم اولیه توقیف دارایی شده و سپس در تاریخ ۲۴ سپتامبر ۲۰۱۲ برحسب بند ۳۱۲ قانون تراکنش‌های آمریکا به‌عنوان شعبه‌ای از سپاه پاسداران اعلام شد و در تاریخ ۸ نوامبر ۲۰۱۲ به استناد ارتباط با سپاه پاسداران و با اتهام اشاعه تسلیحات کشتار جمعی (هسته‌ای) و بر اساس زیرساخت دستور اجرایی ۱۳۳۸۲ که مختص تحریم اشاعه تسلیحات کشتار جمعی است و از سال ۲۰۰۷ میلادی علیه سپاه پاسداران اعمال شده، تحریم توقیف دارایی گردید. از طرفی شرکت ملی نفت ایران مشابه با تمامی اشخاصی که بر اساس زیرساخت اشاعه و برچسب «NPWMD» تحریم شده‌اند، مشمول تحریم‌های تانویه دیگر از جمله موارد مندرج در قانون سیسادا و همچنین ماده ۱۲۴۷ قانون ایفکا^۲ کنگره است و هر گونه تراکنش اشخاص ثالث خارجی با آن، مشمول تحریم‌های شدید و قوی تانویه، نظیر منع دسترسی به نظام مالی آمریکا می‌گردد. همان‌طور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود، تحریم‌های تانویه آمریکا علیه صادرات، صادرات مجدد و سرمایه‌گذاری به‌طور یک‌جانبه و مشابه با مورد ایران، علیه روسیه اعمال شده است. با این وجود، تحریم خرید نفت روسیه علیه اشخاص ثالث، از سوی وزارت خزانه‌داری آمریکا اعمال نشده است؛ اما در خصوص ایران این تحریم با ساختار پیچیده و با اهرم تحریم تانویه بانکی، موجب الزام به توقف کامل خرید نفت شده است.

حسب ضوابط تحریم ایران در قوانین سه‌گانه کنگره شامل قانون مجوز دفاع ملی، ترا و ایفکا، خرید نفت و فرآورده‌های نفتی ایران برای کشورهای ثالث خارجی صرفاً مشروط به این است که کشور خریدار، خرید خود را به میزان تعریف‌شده از سوی آمریکا کاهش داده باشد و پول آن در یک حساب در بانک آن کشور، صرفاً برای پرداخت‌های اقلام غیر تحریمی تولید آن کشور استفاده شود؛ به عبارت دیگر آمریکا با اهرم تحریم تانویه بانکی علیه بانک‌های مرکزی و بزرگ کشورهای ثالث، آن‌ها را وادار کرده است تا به‌طور تدریجی خرید نفت خود از ایران را کاهش دهند و پول آن را نیز صرفاً برای اقلام مشخصی محدود کنند. این مکانیزم تحریم، موجب انگیزه مالی و اقتصادی کشورهای خریدار نفت، برای پیروی از تحریم‌ها می‌شد و متأسفانه در عمل کاملاً به زیان ایران محقق شد؛ اما این تحریم‌ها در دوره ترامپ تشدید شد و مطابق با مفاد بند ۵۰۴ قانون «ترا» حد مجاز خرید نفت از ایران به صفر کاهش یافت.

در مقایسه با ایران، فروش نفت روسیه هدف تحریم تانویه آمریکا نیست. البته گروه ۷ (G7) که شامل آمریکا نیز می‌شود، تلاش کردند تا با اعمال سقف قیمتی بر فروش نفت روسیه، درآمد‌های این کشور را کاهش دهند. قانون سقف قیمت نفت روسیه، در قالب تحریم‌های کنگره و یا دستور اجرایی رئیس‌جمهور آمریکا اعمال نشده است، بلکه وزارت خزانه‌داری با صدور مشتقات دوم دستور اجرایی ۱۴۰۷۱، سقف قیمت ۶۰ دلار برای خرید دریایی نفت از روسیه را لحاظ کرد. سیاست سقف قیمت

با هدف حفظ تأمین مطمئن نفت خام و محصولات نفتی برای بازار جهانی و در عین حال کاهش درآمدهای نفتی روسیه است. با توجه به دستور اجرایی ۱۴۰۷۱، وزیر امور خزانهداری آمریکا با مشورت وزیر امور خارجه آمریکا، طی تصمیمی از تاریخ ۵ دسامبر ۲۰۲۲، سقف قیمت نفت خام با منشأ فدراسیون روسیه را ۶۰ دلار در هر بشکه تعیین کردند. البته آن‌ها، از تاریخ ۵ فوریه ۲۰۲۳، سقف قیمت برای محصولات نفت خام با تخفیف را ۴۵ دلار در هر بشکه تعیین کردند. لازم به ذکر است حسب این ضوابط، اگر نفت روسیه در کشوری غیر از خود روسیه، به‌طور قابل توجهی تغییر شکل داده شود (فرآیندهای پالایش روی آن صورت گیرد)؛ دیگر به‌عنوان محصولات با منشأ فدراسیون روسیه در نظر گرفته نمی‌شود. همچنین سقف قیمت صرفاً برای فروش نفت با حمل‌ونقل دریایی است و برای فروش نفت در خشکی در نظر گرفته نمی‌شود.

در ضوابط تحریم روسیه، تراکنش مالی فروش نفت و فرآورده‌های نفتی مشمول تحریم مجزا نیست؛ به عبارت دیگر، چنانچه نفت خام روسیه توسط یک شرکت غیر تحریمی روسی یا حتی غیر روسی به چین فروخته شود، تراکنش مربوط به این معامله مشمول تحریم ثانویه مجزا نیست؛ اما در تحریم‌های ایران، تراکنش مالی فروش نفت و فرآورده‌های نفتی ایران، به‌صورت مجزا هدف تحریم ثانویه قطع دسترسی به نظام مالی آمریکا قرار دارد. تحریم ثانویه برای سرمایه‌گذاری در بخش انرژی ایران، در قوانین ایسا و سیسادا برای ارقام بیشتر از ۲۰ میلیون دلار تعریف شده بود، اما تحریم ثانویه سرمایه‌گذاری در بخش انرژی ایران در ماده ۱۲۴۴ قانون ایفکا، بدون قید ۲۰ میلیون دلار است و تمامی اشخاص حاضر در این بخش را شامل می‌شود؛ البته رئیس‌جمهور آمریکا ملزم است تمامی اشخاص این بخش را در فهرست تحریم قرار دهد؛ اما در تحریم‌های میزان سرمایه‌گذاری در روسیه، عبارت «میزان قابل توجه» به‌کار رفته است و به‌طور مشخص، سرمایه‌گذاری در پروژه نفت روسیه و خطوط انرژی را هدف تحریم ثانویه قرار داده است.

دور زدن و نقض تحریم‌های ایران، هدف تحریم‌های چندلایه قرار دارد؛ اما ناقضان و دورزنندگان تحریم‌های روسیه، صرفاً در ماده ۲۲۸ قانون کاتسا از طریق اصلاحیه به قانون حمایت از حاکمیت، یکپارچگی، دموکراسی و ثبات اقتصادی اوکراین، تحت تحریم ثانویه انسداد دارایی است و در طبق آن رئیس‌جمهور آمریکا مکلف شده است که آن را با صدور دستور اجرایی پیاده‌سازی کند؛ اما این تحریم‌ها در عمل، در دستور اجرایی ۱۳۸۴۹ که برای اجرای تکالیف تحریمی قانون کاتسا صادر شد، لحاظ نشد و عملاً از سوی رئیس‌جمهور آمریکا مسکوت گذاشته شد. تحریم بخش نفت‌کش و حمل و نقل نفت خام در خصوص ایران، به شدیدترین وضع و از نوع ثانویه، در قالب ماده ۲۰۲ قانون کاهش تهدیدات ایران و سوریه مشهور به «ترا» لحاظ شد که در آن حداقل پنج مورد از مجازات‌های دوازده‌گانه به ماده ۵ قانون تحریم‌های ایران (ایسا) اضافه شد تا هر شخص خارجی که در پشتیبانی و دخالت در تأمین نفت‌کش یا تغییر اصالت نفت و فرآورده‌های نفتی ایران و همچنین دخالت در بیمه و بیمه‌انکایی و خدمات رتبه‌بندی به نفت‌کش برای کار صادرات نفت ایران دخیل است، هدف قرار داده شود؛ اما این تحریم علیه روسیه اعمال نشده است و ناوگان نفت‌کش روسیه آزادی عمل بیشتری در فعالیت برای صادرات نفت این کشور دارند. در ساختار تحریم‌های آمریکا علیه روسیه، توصیه‌هایی به افراد دخیل در معاملات نفتی، در ارتباط با روش‌های دور زدن نظیر خاموش کردن GPS، ناوگان سایه و ... شده است. در رابطه با مجازات نیز مورد خاصی ذکر نشده و به هیچ قانونی استناد نشده است. قبل از مناقشه اوکراین، ایران رکورددار بیشترین تحریم در تاریخ تحریم‌های آمریکا بود؛ اما در سال ۲۰۲۲ و در واکنش به تشدید منازعه روسیه با ناتو، تعداد اشخاص حقیقی و حقوقی تحت تحریم‌های آمریکا در روسیه، از تعداد اشخاص تحت تحریم در ایران پیشی گرفت. با این وجود مقایسه تحریم‌های دو کشور نشان می‌دهد همچنان شدت تحریم‌های ایران بسیار بیشتر از روسیه است.

نتیجه‌گیری

تحریم‌های یک‌جانبه به‌عنوان سلاح نوین آمریکا برای مقابله و مهار کشورهای مستقل عمل می‌کند. کشورهای ایران و روسیه به‌دلیل سیاست‌های مستقل و عدم پیروی از یک‌جانبه‌گرایی غرب، هدف تحریم‌های اقتصادی قرار گرفته‌اند. اهمیت و جایگاه نفت در اقتصاد هر دو کشور، باعث شده است تا هدف مهم تحریم‌های نفتی آمریکا باشند. مفاد تحریم‌های نفتی آمریکا علیه

ایران و روسیه، دارای نقاط اشتراک و افتراقی است که شناخت و استخراج آن، موضوع این مقاله بود. بر اساس نتایج و یافته‌های مقاله:

در حال حاضر زیرساخت تحریم‌های نفتی آمریکا علیه روسیه شامل ۴ قانون کنگره، ۶ دستور اجرایی رئیس‌جمهور آمریکا و ۲ متمم صادرشده از سوی وزارت خزانه‌داری و زیرساخت تحریم‌های نفتی ایران شامل ۵ قانون کنگره و ۶ دستور اجرایی رئیس‌جمهور آمریکا است؛ بنابراین تعداد قوانین تحریمی کنگره در خصوص موضوع نفت ایران یک مورد بیشتر از روسیه است. با وجود شباهت زیاد تحریم‌های نفتی در هر دو کشور، در محورهای نظیر صادرات کالا، خدمات و فناوری به کشور هدف تحریم، واردات نفت و فرآورده‌های نفتی از کشور هدف، سرمایه‌گذاری، تأمین مالی، بخش‌های مربوط به حمل و نقل نفت، تحریم‌های مربوط به انسداد دارایی و ...، شدت و گستره موضوع تحریم‌های ایران نسبت به روسیه بسیار بیشتر و سخت‌گیرانه‌تر است.

هدف آمریکا از تحریم نفتی ایران، حذف و صفر کردن ارزآوری ایران و در خصوص روسیه، کاهش توان تولید نفت و کاهش درآمد این کشور است. تفاوت در تحریم‌های ایران و روسیه می‌تواند در جهت‌دهی به نحوه همکاری دو کشور برای دور زدن تحریم‌ها مؤثر باشد. به‌عنوان مثال، ایران و روسیه می‌توانند به‌جای رقابت منفی در ارائه تخفیف به مشتریان پنهانی خریدار نفت، به همکاری پرداخته و با توجه به خفیف‌تر بودن تحریم‌های نفتی و نفت‌کشی روسیه، نفت ایران از طریق روسیه و تحت نام روسیه صادر شود. درمقابل با توجه به تحریم‌های مجزا اتحادیه اروپا علیه واردات گاز از روسیه، گاز روسیه از طریق ایران به‌عنوان هاب منطقه در کشورهای خلیج فارس فروخته شود. بدیهی است تحقق این هدف نیازمند تشکیل ساختار مناسب جهت هدایت و همکاری دو کشور در موضوع مقابله با تحریم است. از آنجایی که تعداد قابل توجهی از کشورهای جهان، تحت تحریم آمریکا قرار گرفته‌اند یا بنابه دلایل مختلف در معرض آن هستند، می‌توانند در قالب نهادهای جدید نظیر گروه بریکس، به همکاری مشترک برای تأمین نیازهای یکدیگر و مقابله با تحریم‌ها بپردازند.

منابع

- درگاهی، حامد؛ خوارزمی، لیلا (۱۴۰۲). مطالعه حمل و نقل بین‌المللی دریایی در زمان تحریم‌های بین‌المللی علیه جمهوری اسلامی ایران با رویکرد قواعد و قوانین اینکوترمز. *مجله علمی حقوق و مطالعات نوین*، ۴(۱)، ۲۸-۱.
- رضوی، سید محمدحسن؛ امین‌زاده، الهام؛ سالاری، محمدرضا (۱۴۰۳). اثرات قوانین تحریمی ایالات‌متحده آمریکا بر تجارت نفت میان ایران و چین. *مطالعات حقوقی*، ۱۶(۴)، ۲۲۰-۱۸۵. doi: 10.22099/jls.2023.48402.5012
- فدوی، مرتضی؛ سیمبر، رضا؛ قربانی شیخ‌نشین، ارسلان؛ کشیشیان سیرکی، گارینه (۱۴۰۳). بررسی چالش‌ها و فرصت‌های تحریم‌های اقتصادی ایالات متحده آمریکا در قبال ایران (با تأکید بر دوره ۱۳۶۷-۱۴۰۲). *رهیافت انقلاب اسلامی*، ۱۸(۶۶)، ۱۲۶-۱۰۱.
- قاسمی، حمید (۱۴۰۰). *مرجع پژوهش (ویراست نوزدهم)*. چاپ اول. تهران: انتشارات اندیشه آرا.
- محمدپور، احمد (۱۳۹۲). *روش تحقیق کیفی ضد روش*. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان. جلد اول و دوم.
- ملکی، عباس؛ شگری، شهاب‌الدین (۱۴۰۳). تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر امنیت انرژی روسیه. *فصلنامه مطالعات بین‌المللی*، ۲۱(۳)، ۳۹-۲۳۹. doi: 10.22034/isj.2024.457551.2172.۲۰۹
- منظور، داوود؛ سیدحسین‌زاده یزدی، مجتبی (۱۴۰۲). بررسی اثرات تحریم‌های نفتی، مالی و بازرگانی بر متغیرهای کلان اقتصاد ایران با استفاده از الگوی خودرگرسیون برداری ساختاری. *فصلنامه اقتصاد دفاع و توسعه پایدار*، ۸(۲۸)، ۱۵۰-۱۱۷.

References

- Andrade, G. B., Krykhtine, F., Cosenza, C. A., & Silva, V. C. (2025). Russian oil trade in the face of economic sanctions. *RUDN Journal of Economics*, 33(1), 26–39. doi: 10.22363/2313-2329-2025-33-1-26-39
- Bessler, M., Garfield, R., & McHugh, G. (2004). *Sanctions assessment handbook: Assessing the humanitarian implications of sanctions*. New York, NY: United Nations Inter-Agency Standing Committee (IASC).
- Biden, J. R., Jr. (2021). Executive Order 14039: Blocking property with respect to certain Russian

- energy export pipelines.
- Biden, J. R., Jr. (2022). Executive Order 14066: Prohibiting certain imports and new investments with respect to continued Russian Federation efforts to undermine the sovereignty and territorial integrity of Ukraine.
- Biden, J. R., Jr. (2022). Executive Order 14071: Prohibiting new investment in and certain services to the Russian Federation in response to continued Russian Federation aggression.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Clinton, W.J. (1995). Executive Order 12957: Prohibiting certain transactions with respect to the development of Iranian petroleum resources.
- Dargahi, H., & Kharazmi, L. (2023). The study of international maritime transport during the international sanctions against the Islamic Republic of Iran with the approach of Incoterms rules and regulations. *Scientific Journal of Law and Modern Studies*, 4(1), 1–28 (In Persian).
- Fadavi, M., Simbar, R., Ghorbani Sheikhneshin, A., & Keshishyan Siraki, G. (2024). Examining the challenges and opportunities of the economic sanctions of the United States of America against Iran (with an emphasis on the period of 1988–2023). *Journal of The Islamic Revolution Approach*, 18(66), 101–126 (In Persian).
- Ghasemi, H. (Ed.). (2021). *A Comprehensive Guide to Research (19th ed.)*. Andisheara Publications (In Persian).
- Glinskaya, M. V. (2024). Anti-Russian sanctions in the domestic oil and gas industry: Problems and prospects. *International Trade and Trade Policy*, 10(2), 123–135. doi: 10.21686/2410-7395-2024-2-123-135
- Guest, G., & MacQueen, N. (2012). Introduction to thematic analysis. In *Applied Thematic Analysis* (pp. 3–20). doi: 10.4135/9781483384436.n1
- Hilgenstock, B., Ribakova, E., & Wolff, G. B. (2023). Toughening financial sanctions on Russia. *Intereconomics*, 58(4), 201–208. doi: 10.2478/ie-2023-0042
- Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2007). *Economic sanctions reconsidered (3rd ed.)*. Washington, DC: Peterson Institute for International Economic.
- Johns Hopkins University — Washington, D.C. (2024). Do sanctions actually work? Experts evaluate the efficacy of this widely used foreign policy tool. Retrieved from <https://washingtondc.jhu.edu/news/do-sanctions-actually-work-experts-evaluate-the-efficacy-of-this-widely-used-foreign-policy-tool/>
- Katzman, K. (2013). Iran sanctions (CRS Report No. RS20871). United States Congressional Research Service. <https://www.refworld.org/reference/countryrep/uscrs/2013/en/97782>
- Maleki, A., & Shokri, S. A. (2025). The impact of international sanctions on Russia's energy security. *International Studies Journal*, 21(3), 209–239. doi: 10.22034/isj.2024.457551.2172 (In Persian).
- Manzoor, D., & Seyyed Hosseinzadeh Yazdi, M. (2023). Examining the effects of oil, financial and commercial sanctions on macroeconomic variables using structural vector autoregressive model. *Journal of Defence Economics & Sustainable Development*, 8(28), 117–150 (In Persian).
- Meyer, J. A. (2009). Second thoughts on secondary sanctions. *University of Pennsylvania Journal of International Law*, 30(3), 905–970. Retrieved from <https://scholarship.law.upenn.edu/jil/vol30/iss3/5>
- Mohammadpour, A. (2013). *Qualitative research: Anti-method (Vols. 1–2)*. Jame'e Shenasan Publications (In Persian).
- Obama, B. (2012). *Executive Order 13599: Blocking property of the Government of Iran and Iranian financial institutions*.
- Obama, B. (2012). *Executive Order 13622: Authorizing additional sanctions with respect to Iran*.
- Obama, B. (2014). *Executive Order 13660: Blocking property of certain persons contributing to the situation in Ukraine*.
- Obama, B. (2014). *Executive Order 13661: Blocking property of additional persons contributing to the situation in Ukraine*.

- Obama, B. (2014). *Executive Order 13662: Blocking property of additional persons contributing to the situation in Ukraine*.
- Office of Foreign Assets Control. (2025). *FAQ 1010: My company transports Russian oil for sale to the United States and third countries*. U.S. Department of the Treasury. <https://ofac.treasury.gov/faqs/1010>
- Office of Foreign Assets Control. (n.d.). *Sanctions Programs and Country Information*. U.S. Department of the Treasury. Retrieved November 2, 2025, from <https://ofac.treasury.gov/sanctions-programs-and-country-information>
- Razavi, S. M. H., Aminzadeh, E., & Salari, M. (2024). The impact of U.S. sanctions on trade of oil between Iran and China. *Journal of Legal Studies*, 16(4), 185–220. doi: 10.22099/jls.2023.48402.5012 (In Persian).
- Reagan, R. (1987). *Executive Order 12613: Prohibiting imports from Iran*.
- Timofeev, I. (2023). US Congress and policy of sanctions. *International Trends*. doi: 10.17994/it.2023.21.2.73.1
- Trump, D. J. (2018). *Executive Order 13849: Authorizing the implementation of certain sanctions set forth in the Countering America's Adversaries Through Sanctions Act*.
- Trump, D. J. (2019). *President Donald J. Trump is working to bring Iran's oil exports to zero*. The White House. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/president-donald-j-trump-working-bring-irans-oil-exports-zero/>
- U.S. Department of the Treasury—Office of Foreign Assets Control. (2014). *Directive 4 under Executive Order 13662: Prohibiting new investment in the Russian Federation's energy sector (Document No. 8711)*. Retrieved from <https://ofac.treasury.gov/media/8711/download?inline>
- United States Congress. (1996). *Iran Sanctions Act of 1996 (Pub. L. No. 104-172, as amended through P.L. 114-277, 15 Dec. 2016)*. Retrieved from <https://ofac.treasury.gov/media/5751/download?inline>
- United States Congress. (2010). *Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act of 2010 (Pub. L. No. 111-195, 124 Stat. 1312)*. Retrieved from <https://www.congress.gov/111/plaws/publ195/PLAW-111publ195.pdf>
- United States Congress. (2011). *National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2012 (Pub. L. No. 112-81, 125 Stat. 1299)*. Retrieved from <https://www.congress.gov/112/plaws/publ81/PLAW-112publ81.pdf>
- United States Congress. (2012). *Iran Threat Reduction and Syria Human Rights Act of 2012 (Pub. L. No. 112-158, 126 Stat. 1214)*. Retrieved from <https://www.congress.gov/112/plaws/publ158/PLAW-112publ158.pdf>
- United States Congress. (2013). *Iran Freedom and Counter-Proliferation Act of 2012 (Pub. L. No. 112-239, div. A, title XII, subtitle D, 126 Stat. 2004)*. Retrieved from <https://ofac.treasury.gov/media/5746/download?inline>
- United States Congress. (2013). *National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2013 (Pub. L. No. 112-239, 126 Stat. 1632)*. Retrieved from <https://www.congress.gov/112/plaws/publ239/PLAW-112publ239.pdf>
- United States Congress. (2014). *Support for the Sovereignty, Integrity, Democracy, and Economic Stability of Ukraine Act of 2014 (Pub. L. No. 113-95, 128 Stat. 1088)*. Retrieved from <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-113publ95/pdf/PLAW-113publ95.pdf>
- United States Congress. (2014). *Ukraine Freedom Support Act of 2014 (Pub. L. No. 113-272, United States Statutes at Large, 128 Stat. 2952)*. Retrieved from <https://www.congress.gov/113/plaws/publ272/PLAW-113publ272.pdf>
- United States Congress. (2017). *Countering America's Adversaries Through Sanctions Act (Pub. L. No. 115-44, 131 Stat. 886)*. Retrieved from <https://www.congress.gov/115/plaws/publ44/PLAW-115publ44.pdf>
- United States Congress. (2019). *Protecting Europe's Energy Security Act of 2019 (Pub. L. No. 116-92, Div. F, Title LXXV, 133 Stat. 2300) (amended Jan. 1 2021, by Pub. L. 116-283)*. Retrieved from <https://ofac.treasury.gov/media/43256/download?inline>

United States Department of the Treasury—Office of Foreign Assets Control. (2017). *Directive 2 under Executive Order 13662 (Document No. 8706)*. Retrieved from <https://ofac.treasury.gov/media/8706/download?inline>

